

NIEWOLNICZA PRACA W CHINACH – DZISIEJSZA RZECZYWISTOŚĆ

Laura Biszof

Streszczenie

Jednym z najbardziej wstydlivych i smutnych rozdziałów historii ludzkości jest niewolnictwo. Wydawałoby się, że w XXI wieku jest to rozdział zamknięty i raczej się nie powtórzy. Tymczasem niewolnictwo nadal istnieje, a jednym z jego przejawów jest przymusowa praca. Problem ten obserwowany jest między innymi w Chinach. Niniejszy artykuł jest próbą przybliżenia kwestii niewolniczej pracy w tym kraju. Dokonano tu analizy wybranej literatury i na jej podstawie przybliżono pojęcie niewolnictwa, przedstawiono przykłady łamania praw pracowniczych w Chinach, a także poruszono wciąż istniejący problem handlu ludźmi.

Słowa kluczowe: Chiny, praca, niewolnictwo, wyzysk, godność

SLAVE LABOUR IN CHINA

Abstract

One of the most shameful and sad chapters of human history is slavery. It would seem that in the 21st century it is a closed chapter and unlikely to recur. Meanwhile, slavery still exists, and one of its manifestations is forced labor. This problem is observed in China, among others. This article is an attempt to introduce the issue of slave labor in this country. It analyzes selected literature and, based on it, introduces the concept of slavery, presents examples of violations of labor rights in China, and also addresses the still existing problem of human trafficking.

Keywords: China, labor, slavery, exploitation, dignity

Autorka:

Laura Biszof - studentka Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej
Katedra Stosowanych Nauk Społecznych, Wydział Organizacji i Zarządzania Politechniki
Śląskiej
E-mail: lb301301@student.polsl.pl

Cytowanie: Biszof L. (2023). Niewolnicza praca w Chinach – dzisiejsza rzeczywistość. *Etyka Biznesu i Zrównoważony Rozwój. Interdyscyplinarne studia teoretyczno-empiryczne*, 3, 7–14.

Wprowadzenie

Pracy nie można oddzielić od życia człowieka. Jest ona jednym z podstawowych obowiązków i praw każdego z nas. Praca jest działalnością odróżniającą człowieka od reszty stworzeń, zakłada bowiem rozumność i celowość działań. Praca służy nie tylko zaspokojeniu podstawowych potrzeb człowieka, ale przyczynia się do rozwoju jego człowieczeństwa i stanowi formę zakorzenienia się człowieka w środowisku i kulturze, którą tworzy i w której uczestniczy. Jest także szczególnym powołaniem i dobrem człowieka, z którym nierzadko wiąże się trud. Ale czy praca to tylko powołanie, dobrowolna chęć zrobienia czegoś czy może też i wyzysk? Nasuwa się tutaj na myśl pytanie, czy w XXI wieku niewolnicza praca może być wciąż rzeczywistością? Okazuje się, że może, a jednym z krajów, który z tym problemem się boryka, jest Chińska Republika Ludowa.

Niewolnictwo a etyka pracy

Mówiąc o niewolnictwie, zastanówmy się najpierw nad tym, co jest ludziom często odbierane, czyli czym właściwie jest wolność? Według słownika niewolnictwo oznacza stosunek zależności, w którym jednostka stanowi własność innego człowieka lub instytucji (Encyklopedia PWN, 2023). W najstarszym znaczeniu tego słowa wolność jest przeciwieństwem niewolnictwa (Beşancon, 2016). Według Arystotelesa przyroda tworzy wszędzie antytezę tego, co wysokie i tego, co niskie. Niektórzy ludzie są z natury wolni, inni zaś są niewolnikami. Jest rzeczą normalną, że ten zdobywa władzę, którego stopień doskonałości jest wyższy. Niewolnictwo, zgodnie ze zwyczajem wojennym, jest więc uzasadnione. Pokonany zawsze ma możliwość wyboru śmierci. Dla Arystotelesa zatem niewolnictwo, podobnie jak wolność, to fakt wynikający z natury. Ale jest to również fakt odnoszący się do losu, iż od przeznaczenia zależy, czy zostaje się niewolnikiem czy na przykład nieszczęśliwym kochankiem (Arystoteles, 2023). Z kolei dla Józefa Tischnera nie może być mowy o etyce pracy, w której filozofia pracy jest oddalona od zagadnień dotyczących człowieka jako podmiotu wspólnoty pracy (Zywar, 2011; Legięć, 2012). Etyka pracy wskazuje na wartość, jaką jest człowiek. Etyka pracy mówi nam o pojmowaniu człowieka ze względu na drugiego człowieka. Etyka ta ukazuje nam człowieka i jego wartość jako członka wspólnoty pracy (Tischner, 1985; Tischner, 1991; Tischner, 2000; Marszałek,

2014; Marszałek-Kotzur, 2019; Marszałek-Kotzur 2020a; Marszałek-Kotzur, 2020b). Człowiek zawsze powinien być pojmowany jako podmiot, jako cel, a nigdy jako narzędzie, jako środek do celu (Jan Paweł II, 1981). Jest to podstawowe prawo człowieka. Czasami jednak ludzie takich praw po prostu nie mają i są zmuszeni robić coś wbrew swojej godności. Dotyczy to chociażby ludzi mieszkających w Chinach. Oczywiście nie można mówić w kontekście niewolnictwa o każdym mieszkańcu Chin, ale niestety dotyczy to sporej liczby tej ludności. Przypomnijmy, że już od 1926 r. obowiązuje w świecie Międzynarodowa konwencja w sprawie niewolnictwa. Jej sygnatariuszami jest 97 państw. Nie ma wśród nich Chin. Ochrona przed przymusową i niewolniczą pracą jest też systematycznie ignorowana przez Światową Organizację Handlu (Deon, 2012).

Łamanie praw ludzkich i pracowniczych w Chinach

Na podstawie przeprowadzonej analizy wybranej literatury można jednoznacznie stwierdzić, że niewolnicza praca w Chinach to wciąż smutna rzeczywistość, a można to uzasadnić niżej przedstawionymi argumentami. W Chinach obowiązuje dość postępowe prawo pracy. Przewiduje ono między innymi 40-godzinny tydzień pracy, taki jak w Polsce, jest jednak nagminnie i w sposób oczywisty łamane. W rzeczywistości od pracowników wymaga się, żeby zostawali w pracy codziennie przez 12 godzin, czasem nawet więcej. Nadgodziny są obowiązkowe, nie można z nich zrezygnować, inaczej w konsekwencji grożą za to kary. Jednocześnie pensje są tak niskie, że praca w nadgodzinach jest konieczna, aby w ogóle się utrzymać. Za swoją ciężką pracę robotnicy zarabiają, w przeliczeniu na złotówki, około 400 złotych miesięcznie. Mimo iż koszty życia są w Chinach niższe niż u nas, z trudem starcza to na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Na przełomie XX i XXI wieku nastąpił intensywny rozwój elektroniki, informatyki, a także duży wzrost intensywności przepływu informacji. Jednak niektórzy ludzie mogą nie zdawać sobie z tego sprawy, że osoby, które pracują przy produkcji chociażby telefonów, mogą to wykonywać, pracując niewolniczo w fabrykach i będąc tanią siłą roboczą. Leżąc w łóżku i oglądając filmik na YouTube raczej nie zastanawiamy się nad tym, jak żyje się ludziom w innych miejscach na świecie. W Chinach rzeczywistość nie jest w kolorowa ani ustatkowana kwiatami. Tam życia nie da się postrzegać przez tak zwane różowe okulary. „Der Spiegel” przeprowadził swoje własne badanie w Szanghaju, gdzie znajduje się jedna z fabryk, produkująca sprzęt dla Apple, które jest najdroższym przedsiębiorstwem na świecie i utrzymuje się dzięki swojemu wizerunkowi jako firmy innowacyjnej i nowoczesnej. Jak donoszą niemieccy dziennikarze, niektórzy pracownicy fabryki pracują całymi dniami stojąc, zmiana trwa często dłużej niż dwanaście godzin, 80 nadgodzin miesięcznie to nie rzadkość, a wśród pracowników znajdują się dzieci i kobiety

w ciąży. Jak pisze „Der Spiegel”, pracownicy fabryki są stale prześladowani i zastraszani. W fabrykach brakuje ponadto wyjść ewakuacyjnych, a nawet apteczek pierwszej pomocy (Ngai i in., 2023).

Na ten moment bardzo rozpowszechnione jest kupowanie odzieży czy też innych przydatnych rzeczy online, gdyż jest to bardzo wygodna forma. Zaoszczędzamy swój czas, iż nie musimy wychodzić z domu, aby coś sobie kupić, a możemy przeznaczyć swój czas na robienie czegoś innego. Dużym ułatwieniem jest również to, że możemy dokonać zakupów dla osób w różnym wieku, bez względu na rozmiar i typ sylwetki. Ubrania dostępne na stronie Shein są niepowtarzalne, kreatywne i niekiedy do złudzenia przypominają oryginalne kolekcje niedawno prezentowanych na wybiegach ubrań. W dzisiejszych czasach trendy zmieniają się w błyskawicznym tempie, można powiedzieć, że praktycznie co chwilę. Natomiast większość społeczeństwa nie jest w stanie pozwolić sobie na kupowanie rzeczy od projektantów za każdym razem, kiedy coś przykuje naszą uwagę. To wszystko działa na korzyść sklepów online takich jak Shein. Firma ta zbudowała swoją pozycję na skrajnie nieekologicznych praktykach, wręcz prowokując swoją internetową wszechobecnością i niskimi cenami do obsesyjnej konsumpcji. W tej firmie pracownicy dziennie muszą wykonać min. 500 sztuk ubrań. Jeżeli popełnią jakiś błąd, od razu są za to karani. Pracodawca nie wypłaca im wtedy 2/3 pensji. Oprócz tego zatrzymywana jest ich pierwsza wypłata. Niektórzy rozliczają się również od wykonanych sztuk ubrań. Ta zawrotna ilość odzieży potrzebuje ogromnej ilości wody i szkodliwych chemikaliów. Przeważającymi materiałami, z których produkowane są ubrania, są akryl i poliestr. Są to tkaniny syntetyczne, których produkcja przyczynia się do zanieczyszczania środowiska. Mimo tego chińska siećówka z każdym dniem rośnie w siłę i zyskuje coraz to nowych klientów, a tym samym potrzebuje ogromnej ilości pracowników, którzy będą pracować przy produkcji tych ubrań (Łachecki, 2021; Kielak, 2022).

Globalne przyzwolenie na handel ludźmi

Istnieje również mnóstwo elementów wskazujących na handel ludźmi oraz przymusową pracę. Czasami ludzie nie chcą się dzielić swoją historią z różnych przyczyn, a ofiary mogą czuć wstyd, że dają się traktować w ten sposób albo po prostu nie są świadome swoich praw. Handel ludźmi opiera się też na niedostrzeganiu problemu. Powszechny jest nie tylko handel ludźmi poprzez niewolniczą pracę w fabrykach, jak na przykład w Chinach, ale także w celu zawarcia małżeństwa, w celu zmuszania do żebractwa, zmuszania do kradzieży i innych działań przestępczych, w tym np. do uprawy marihuany. Społeczeństwo pozostaje najczęściej bierne wobec ofiar handlu ludźmi, przechodząc obojętnie obok

zebrzących dzieci romskiego pochodzenia, czy przejeżdżając obok prostytutkiujących się cudzoziemek. Handel ludźmi, będący współczesną formą niewolnictwa, jest realnym i poważnym problemem oraz różnorodnym zjawiskiem, które wciąż ulega ewolucji. Pomimo że niewolnictwo jest nielegalne, zdarza się niemal wszędzie i powinniśmy zdawać sobie z tego sprawę. Jako że oficjalnie niewolnictwo zostało zniesione, zniewolenie nie dotyczy już prawnej własności, ale kontroli o charakterze nielegalnym. Dwie fundamentalne zmiany to odejście od zakupu pracy niewolniczej i istnienie niewolników jako kategorii zatrudnienia. Chociaż statystyki sugerują, że „rynek” dla pracy w wyzysku wykazuje znaczący wzrost, koncepcja, że ludzie są celowo sprzedawani i kupowani, jest nieaktualna. Podczas gdy takie transakcje wciąż się zdarzają, we współczesnych przypadkach ludzie są wpędzani w pułapki pracy na różne, inne sposoby. Niewolnictwo wciąż istnieje, przetrwało do dziś. Nielegalny handel ludźmi kwitnie w dzisiejszym świecie, choć współcześni niewolnicy nie ścinają trzciny cukrowej na karaibskich wyspach ani nie zbierają bawełny na wypalonych słońcem uprawach na południu USA (Nowak, 2023). Współczesne niewolnictwo to prostytutka, praca dzieci oraz dorosłych w urągających ludzkiej godności warunkach. Dzisiejsi niewolnicy nie mają żadnych praw, są oszukiwani na wynagrodzeniach i żyją w rozłące z rodziną. Współczesne niewolnictwo może być dość opłacalne, a skorumpowane rządy milcząco na to pozwalają, mimo że jest ono zakazane przez międzynarodowe traktaty, takie jak Uzupełniająca konwencja o zniesieniu niewolnictwa czy krajowe przepisy prawne. Chociaż praktyka niewolnictwa trwała co najmniej do 1949 r., to jednak australijska organizacja pozarządowa Walk Free wspomina o ponad trzech milionach niewolników w Chinach w 2016 roku (Klecko, 2015).

Handel ludźmi jest coraz bardziej niepokojącym zjawiskiem, przede wszystkim ze względu na stały charakter. Stwarza poważne konsekwencje dla ekonomicznych, społecznych i organizacyjnych aspektów życia społecznego. Walka z handlem ludźmi należy do bardzo istotnych wyzwań, jakie stoją przed społecznością międzynarodową. Skala zjawiska uwiadamia, że XXI wiek nie jest wolny od praktyk niewolniczych, a Chiny idealnie pokazują, na jakiej zasadzie działa współczesne niewolnictwo. Można powiedzieć, że panujący ustrój jest niesprawiedliwy i oparty na wyzysku pracy przez kapitał, ale społeczeństwa ludzkie zmieniają się i dążą powoli do tego, aby uporządkować stosunki pracy jak najkorzystniej dla narodów. Należy jednak pamiętać, że wciąż mamy do czynienia z przypadkami wyzysku pracy na skalę globalną. Za walkę ze współczesnym niewolnictwem odpowiedzialne jest zarówno państwo, jak i społeczeństwo, które kreuje popyt na towary i usługi wytwarzane przez ofiary handlu ludźmi (EU, 2015).

Chińskie standardy życia

Sytuacja społeczna w Chinach wydaje się drastyczna, niewyobrażalna liczba ludzi nie ma żadnych ubezpieczeń zdrowotnych czy emerytalnych. Wzrost zamożności Chińczyków nie postępuje równomiernie, a o istnieniu nierówności świadczy wzrost rynku dóbr luksusowych, takich jak ekskluzywne ultra-drogie samochody, zegarki czy gadżety. Chociaż rządowi udało się wyprowadzić miliony ludzi ze skrajnej biedy, to wciąż ogromna liczba ludzi żyje poniżej granicy ubóstwa, a setki milionów ludzi pracuje w warunkach odbiegających od światowych standardów bezpieczeństwa, higieny i godnej płacy. Chiny są krajem, który ze względu na ogromną skalę rozwoju, dostarcza nam najbardziej drastycznych przykładów współczesnych problemów i wyzwań. Chociaż konstytucja gwarantuje wolność wypowiedzi, rząd chiński regularnie przeprowadza aresztowania tych, którzy są krytyczni wobec niego. Większość z największych mediów jest prowadzona bezpośrednio przez rząd, reszta jest ściśle kontrolowana (Forsal, 2022).

Chiny mają interes w utrzymywaniu symbiotycznej relacji z USA, podobnie jak z Europą, gdyż większość produkcji przeznaczają na zachodnie rynki i dzięki temu, że znacznie więcej eksportują niż importują, mogą gromadzić kapitał i inwestować w rozwój swego kraju, a także coraz chętniej inwestują poza nim, na przykład w Afryce. Pomimo że próbują wpisać się w standardy kapitalizmu zachodnioeuropejskiego, to nie potrafią pozbyć się głęboko zakorzenionej idei braku poszanowania jednostki ludzkiej.

Podsumowanie

Wyzysk pracowników nie zawsze jest konsekwencją handlu ludźmi, lecz często polega na podejmowaniu pewnych działań przy użyciu nielegalnych środków w celu wyzysku. Niekoniecznie też ofiary takiego wyzysku są zmuszane do pracy; są ofiarami takiego wyzysku, ponieważ wykonują pracę w warunkach, które są znacznie poniżej poziomu uznanego w prawie za dopuszczalny. Na ich pracy korzysta zarówno komunistyczny reżim, jak i zagraniczne firmy, które przeniósł swą produkcję do Chin. Często firmy nawet nie zdają sobie sprawy, jak wygląda cały łańcuch dostaw i produkcja (Segerlund, 2010). Niemniej wiele takich przypadków bywa odnotowywanych. Miejsce pracy powinno być przyjazne człowiekowi. W pracy ludzie powinni mieć siłę, kulturę, dobre warunki czy poczucie humoru. Powinno być to miejsce, w którym po wyciągnięciu ręki na powitanie odczuwa się coś prawdziwego, a nie poczucie fałszu i nienawiści do siebie nawzajem.

Bibliografia

- Arystoteles (2023). *Polityka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Beşancon A. (2016). Wolność, https://pl.wikipedia.org/wiki/Niewolnictwo_w_XXI_wieku https://pl.frwiki.wiki/wiki/Esclavage_en_Chine [dostęp: 12.03.2023].
- Deon.pl (2012). Chińskie niewolnictwo w Chinach i na świecie, <https://deon.pl/kosciol/chinskie-niewolnictwo-w-chinach-i-na-swiecie,8247> [dostęp: 12.03.2023].
- Encyklopedia PWN (2023). <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niewolnictwo;3947597.html> [dostęp: 12.11.2022].
- EU: European Union Agency for Fundamental Rights (2015). Poważny wyzysk w pracy: pracownicy przemieszczający się na terytorium UE lub migrujący do UE, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-severe-labour-exploitation-summary_pl.pdf, 23.02.2023.
- Forsal.pl (2022). Cenzura po chińsku. W internecie wolno publikować tylko pozytywne posty o Xi i partii, <https://forsal.pl/swiat/chiny/artykuly/8575228,cenzura-po-chinsku-internet-publikowac-pozytywne-posty-o-xi-i-partii.html> [dostęp: 12.11.2022].
- Jan Paweł II (1981). *Laborem exercens*, Watykan.
- Kielak E. (2022). Chiny. Media: Olbrzymi wyzysk w Shein. Praca po 18 godzin dziennie z jednym wolnym dniem w miesiącu, <https://next.gazeta.pl/next/7,151003,29052836,chiny-olbrzymi-wyzysk-w-shein-praca-po-18-godzin-dziennie.html> [dostęp: 21.10.2022].
- Klebeko B. (2015). Handel ludźmi jednym z największych współczesnych zagrożeń dla realizacji idei praw człowieka, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, 23.02.2023
- Legięć J. (2012). *Człowiek w filozofii pracy Józefa Tischnera*, Wydawnictwo Księży Sercanów, Kraków.
- Łachecki Ł. (2021). Diabeł ubiera się na Shein. Czy strona z ciuchami może zniszczyć świat?. <https://poptown.eu/diabel-ubiera-sie-na-shein-czy-strona-z-ciuchami-moze-zniszczyc-swiat/> [dostęp: 3.09.2021].
- Marszałek I. (2014). *Józef Tischner i filozoficzne koncepcje zła : Czy zło jest w nas, czy między nami?* Wydaw. WAM.
- Marszałek-Kotzur I. (2019). Prawo do wolności: fakt czy iluzja? Tischnerowskie rozważania o wolnym człowieku. W: A. Kuzior (red.), *Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka : Nowe trendy rozwojowe. Praca zbiorowa* (T. 804, s. 87–96).
- Marszałek-Kotzur I. (2020a). Dylematy człowieka pracującego. Józefa Tischnera namysł nad etyką pracy. W: A. Kuzior (red.), *Globalne konteksty poszanowania praw i wolności człowieka: Współczesne problemy i dylematy* (T. 858, s. 175–185).
- Marszałek-Kotzur I. (2020b). Osoba ludzka w dramacie istnienia : Etyczne rozważania Józefa Tischnera. W: L. Karczewski & H. Kretek (red.), *Etyczne i kulturowe determinanty zarządzania w organizacjach* (T. 544, s. 39–47).
- Ngai P., Yuhua G., Yuan S., Ruckus R. (2023). *Niewolnicy Apple'a. Wyzysk i opór w chińskich fabrykach Foxconna*. Oficyna Wydawnicza Bractwa Trojka.

- Nowak K. (2023). Niewolnictwo warte miliard dolarów. Towary z Azji wyprodukowane w pracy przymusowej, https://zielona.interia.pl/polityka-klimatyczna/swiat/news-niewolnictwo-warte-miliard-dolarow-towary-z-azji-wyprodukowa,nld,6722695#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=firefox [dostęp: 23.02.2023].
- Segerlund L. (2010). Making Corporate Social Responsibility a Global Concern. Norm Construction in a Globalizing World, Routledge, ISBN 978-0-7546-7707-9.
- Tischner J. (1985). Polska jest Ojczyzną. W kręgu filozofii pracy, Paris.
- Tischner J. (1991). Polski Młyn, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Tischner J. (2000). Etyka solidarności, Wydawnictwo Znak Kraków.
- Zywar G. (2011). Józefa Tischnera rozumienie pracy. Annales. Etyka w życiu gospodarczym, 14/1, 83–88.